

بسم الله الرحمن الرحيم

چالش ازدواج دیرهنگام؛ پیامدها و راهکارهای آن

فاطمه زنگیشه ای *

چکیده

تشکیل خانواده و داشتن فرزند یک نیاز طبیعی و فرهنگ بشر و تجردگرایی یک عارضه است که نابودی این نیاز و فرهنگ را در پی دارد. مسأله ازدواج دیرهنگام تحت تأثیر فرهنگ غربی دامن گیر جامعه‌ی ما شده و پیامدهای به بار آورده است و این مسأله عللی دارد. علل چالش ازدواج دیرهنگام و پیامدهای آن مسأله اصلی در مقاله است که به روش کتابخانه ای و شیوه ی تحلیلی به آن می پردازد. ازدواج دیرهنگام شکاف و تهدید نسلی ایجاد کرده و جوانان را به سمت فردگرایی افراطی سوق می دهد. بنابراین ضرورت دارد علل و پیامدهای این پدیده بررسی و در اختیار مردم گذاشته شود. هدف مقاله بررسی چالش ازدواج دیرهنگام و علل و پیامدهای آن برای آگاهی دادن به مردم است. یافته ها نشان داد؛ از دلایل ازدواج دیرهنگام؛ از بین رفتن تقدس ازدواج، طولانی شدن دوران تحصیل، تجمل گرایی، تهاجم فرهنگی، اشاعه ی فحشا و بی بندوباری، اشتغال زنان و ... و پیامدهای آن: از بین رفتن شور و نشاط جوانی، وسواس زیاد در انتخاب، برهم خوردن تعادل روان، افزایش انحرافات اخلاقی و ... می باشد. راهکارهای حل این چالش؛ دعوت به ازدواج، اعتماد به وعده های خدا، دوری از شهوت رانی، تقدس ازدواج به عنوان دستور الهی است.

کلید واژه ها: چالش، ازدواج دیرهنگام، پیامدها، راهکارها، تهاجم فرهنگی، بی بند و باری.

* طلبه سطح ۲ حوزه علمیه فاطمه الزهرا (سلام الله علیها)، اسلام آباد غرب.

مقدمه

خانواده واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان است. خانواده متشکل از زن و مرد و فرزندان تحت سرپرستی آنهاست اما زندگی مجردی وضع زندگی افرادی است که هرگز ازدواج نکرده اند. تشکیل خانواده و ازدواج و داشتن فرزند یک نیازی زندگی بشر و در همه ی جوامع یک فرهنگ و تجردگرایی یک عارضه است که نابودی این فرهنگ را به دنبال دارد و باعث محدود کردن نسل و از میان رفتن ارزش نهاد خانواده می شود و برای کشور، خطر بزرگی به شمار می رود.

مسأله ی ازدواج دیرهنگام تحت تأثیر فرهنگ غربی دامن گیر جامعه ی ما شده و به صورت فرهنگی عمومی درآمده و پیامدهایی نیز به بار آورده است. این فرهنگ غلط عللی دارد که سبب بروز این مشکل اجتماعی شده اند. علل چالش ازدواج دیرهنگام و پیامدهای آن مسأله اصلی در این مقاله است که مقاله به روش فیش برداری کتابخانه ای و به صورت تحلیلی و کاربردی به آن می پردازد.

ازدواج دیرهنگام فرهنگی پرمخاطره است که جامعه را به خطر انداخته و شکاف و تهدید نسلی ایجاد می کند و جوانان را به سمت فردگرایی افراطی سوق می دهد و امید و انگیزه در زندگی را از آنان می گیرد. بنابراین ضرورت دارد علل و پیامدهای این پدیده بررسی و در اختیار مردم قرار داده شود تا با عواقب این نوع زندگی آشنا شوند و از آن دوری نمایند. هدف این مقاله هم بررسی چالش ازدواج دیرهنگام و علل و پیامدهای ناگوار آن برای آگاهی دادن به جامعه و مردم است.

درباره ی ازدواج دیرهنگام آثاری پدید آمده است مثل: مقاله رابطه سن بالا و ازدواج اثر محسن ایمانی، مقاله علل و راه حل های تأخیر در ازدواج جوانان اثر زهرا نیک منش و یحیی کاظمی، مطالعه بسترهای زمینه ساز تأخیر در ازدواج دختران با رویکرد پدیدارشناسی توصیفی اثر محمد عباس زاده و نرمین نیکدل و که در این آثار بیشتر به زمینه ها و علل ازدواج دیرهنگام پرداخته شده است و جنبه ی نوآوری مقاله حاضر این است که پیامدها و راهکارهای این مشکل را هم بررسی می کند.

۱- مفهوم شناسی ازدواج

ازدواج از لحاظ لغوی، مصدر باب افتعال، و حروف اصلی آن «ز، و، ج» است. از نظر لغت (زوج) به معنای جفت، (در مقابل فرد) عبارت از دو چیز همراه و قرین است؛ چه مماثل باشند، مانند دو چشم و دو گوش، و چه متضاد، مانند شب و روز. در مواردی واژه ی زوج در معنای فرد، به شرط داشتن قرین، به کار رفته است. بر این اساس، به هر یک از زن و شوهر، زوج، و با هر دوی آنها زوجین اطلاق می کنند؛^۱ چنانکه در قرآن آمده است؛ «وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى»^۲.

با توجه به معنای زوج، کلمه ی ازدواج، مفهوم اقتران و اتحاد دو چیز را دربر خواهد داشت. و همچنین ازدواج در لغت به معنای جفت شدن و تعظیم دو به دوی اشیاء است.^۳

ازدواج در اصطلاح عرف و شرع، پیمان زناشویی است و بر اساس آن، برای مرد و زن نسبت به یکدیگر تعهداتی اخلاقی و حقوقی پدید می آید که سرپیچی از آنها، عقوبت و کیفر را در پی خواهد داشت، ازدواج در هر آیینی، با قوانین و مقررات ویژه ای صورت می گیرد و اسلام به آداب و رسوم دیگر اقوام احترام گذاشته است.^۴

۲- دلایل ازدواج دیر هنگام

۱-۲- از بین رفتن تقدس ازدواج

از بین رفتن تقدس ازدواج یکی از دلایل ازدواج دیر هنگام است. در گذشته مردم با کمترین امکانات زندگی خود را آغاز می کردند، اما امروز با گسترش تجمل در جامعه، افراد منتظر هستند تا بهترین امکانات مالی را به دست بیاورند و سپس ازدواج کنند. اما این موضوع تهدیدهای زیادی را برای جامعه

۱ - جوهری، الصحاح، ج ۱، ص ۳۳۰؛ مصطفوی، التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۴، ص ۳۱۴.

۲ - نجم/ ۵۳ و ۴۵.

۳ - جوهری، الصحاح، ج ۱، ص ۳۲۰؛ مصطفوی، التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۱۲، ص ۲۳۴.

۴ - مصطفوی، التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۱۲.

به همراه دارد. اکثر کسانی که مجرد قطعی را انتخاب می‌کنند سعی می‌کنند به دور از خانواده خود باشند. ایجاد فرهنگ زندگی بدون تعهد اخلاقی و قانونی نیز زندگی بدون ازدواج زن و مرد در کنار یکدیگر، آزادی روابط جنسی که نیاز زنان به ازدواج را تحریف می‌کند، برنامه‌های حمایت از همجنس‌گرایی، حمایت از خانواده‌های تک سرپرست و تابوشکنی در زمینه فرزندان نامشروع و ایجاد مهدکودک‌های فراوان به منظور رهایی زنان از نقش مادری، از جمله تحرکات دهه‌های اخیر دنیای غرب در جهت مشروعیت بخشی به فردیت انسان‌ها بوده است.^۱

این تفکر که ازدواج یک مسئله یک جانبه بوده است که به شکلی نابرابر، بر دو جنس تحمیل شده است در جامعه‌ای بر پایه حقوق مساوی همه، بنا شده باشد در عمل هیچ نیازی به ازدواج قانونی نیست. مجردگرایی و اساس بی‌نیازی به خانواده، از جریان فکری فمینیسم آغاز و رواج پیدا کرده است.^۲ زمینه‌سازی نظری در جهت تقدس زدایی از خانواده، برنامه‌ریزی برای گسترش عکس‌ها و فیلم‌های ضد اخلاقی در جامعه و زمینه‌سازی علمی فرهنگ تقدس زدایی از خانواده، اصلی‌ترین عوامل فروپاشی خانواده، به شمار می‌روند.^۳

۲-۲- طولانی شدن دوران تحصیل

طولانی شدن دوران تحصیل یک مانع بزرگ و مهم برای بسیاری از جوانان در راه ازدواج محسوب می‌گردد. دوران تحصیل برای بسیاری از رشته‌ها در حدود ۱۸ سال یا کمتر است و بنابراین یک جوان هنگامی می‌تواند نفس آزادی بکشد که تقریباً ۲۵ سال دارد، تازه جوانی است جویای کار و چنین به

۱ - فرهمند، مریم، واگرایی‌های فمینیستی در ازدواج، ص ۱۰۵.

۲ - حصاری، علی اکبر، تاریخ فرهنگی سیاسی معاصر، ص ۷۶، برگرفته

۳ - محمدی ری شهری، محمد تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص ۲۵۳.

نظر می رسد که در دنیای تخصص است، این سن، از این هم بالاتر برود و شاید تا حدود ۳۵ سالگی ادامه یابد.^۱

اغلب جوانان علاقه دارند تحصیلات خودشان را حداقل تا دیپلم و در صورت امکان تا لیسانس و بالاتر ادامه دهند و از طرف دیگر ازدواج را با درس خواندن ناسازگار می دانند. زیرا ازدواج مسئولیت آفرین است و شخص را مقید می سازد. و در نتیجه، سنین ازدواج بالا رفته، جوانان برخلاف میل طبیعی، خویشتن را ملزم می دانند که ازدواج را تا پایان دوره تحصیلات به تأخیر بیندازند. مخصوصاً در شهرها و بالاخص در شهرها بزرگ.^۲

۳-۲- ترس از آینده و نگرانی از روزی

ترس از تأمین روزی، یک نگرانی عمومی است. روزی، یکی از نیازهای اساسی انسان است در این حالت، آینده، تاریک و مبهم ارزیابی می شود و به همراه آن، اضطراب و نگرانی از فردا شکل می گیرد.^۳ هر جوانی میل دارد که ازدواج کند و زندگی خود را سامان دهد و گزینه جنسی هم او را بدین امر هدایت می کند. اما بسیاری از جوانان، از ازدواج به موقع خودداری می کنند، با این بهانه که مخارج عقد و عروسی، تهیه منزل و لوازم زندگی را نداریم و نمی توانیم مخارج آینده زندگی را تأمین کنیم، بهترین اوقات جوانی را در حال مجرد به سر می برند. تجمل گرایی اغلب جوانان، ازدواج را دشوار ساخته است. جوان فکر می کند برای ازدواج باید خانه مستقل داشته باشد، باید مراسم های مجلل برپا سازد، باید بعد از ازدواج خود و خانواده اش در رفاه کامل زندگی کنند و چون در آغاز جوانی از چنین امکاناتی برخوردار نیست تأخیر ازدواج را ترجیح می دهد.^۴

۱ - مکارم شیرازی، ناصر، مشکلات جنسی جوانان، ص ۱۷.

۲ - امینی، ابراهیم، انتخاب همسر، ص ۳۸.

۳ - پسندیده، عباس، رضایت از زندگی، ص ۵۸.

۴ - امینی، ابراهیم، انتخاب همسر، ص ۳۴.

الاسلام بنا احب الی الله عز و جل من التزویج؛ در اسلام هیچ بنایی محبوب تر و محکم تر از ازدواج نزد خداوند نیست»^۱.

هرگز نباید مسلمانان به حساب فقر از ازدواجی که خواهان آن است یا بر او لازم می باشد، چشم پوشی نماید.^۲ در توانمندی خداوند هیچ گونه تردیدی نیست. خدایی که توانسته است به شما روزی دهد، توان روزی رسانی به همسر و فرزندان شما را نیز در آینده خواهد داشت. امام صادق (علیه السلام) می فرمایند: کسی که از ترس مشکلات مالی ازدواج نکنند، به خداوند گمان بد برده است.^۳ رسول گرامی اسلام می فرمایند: دختران و پسران بی همسر را به ازدواج هم درآورید، زیرا خداوند روزی آنان را گسترده خواهد کرد.^۴

نتیجه گیری

۱ - مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۲۲.

۲ - پاک نژاد، سید رضا، ازدواج مکتب انسان سازی، ج ۳، ص ۱۰.

۳ - کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، ج ۵، ص ۳۳۰.

۴ - مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۲۲۲.

اسلام بر پایه جایگاه ارزشمندی که برای خانواده قائل است، با عواملی مخالفت می کند که جایگاه آن تضعیف کرده و باعث پدیده ی ازدواج های دیر هنگام می شوند. ازدواج دیر هنگام وضع زندگی افرادی است که ازدواج خود را به تأخیر می اندازند و هنگامی که جوانی آنها سپری شد به فکر ازدواج می افتند.

از جمله علت های ازدواج دیر هنگام از بین رفتن تقدس ازدواج و رواج فردگرایی و آزادی طلبی است که ریشه در تهاجم فرهنگی غرب دارد که با استفاده از رسانه سعی در تخریب جایگاه خانواده دارند، همچنین نفی خانواده و کم رنگ شدن ازدواج، اشتغال زنان، طولانی شدن دوران تحصیل، ترس از آینده و نگرانی از روزی و اشاعه ی فحشا بی بند و باری که به دلیل نفوذ فرهنگ غربی در جامعه پدیدار شده، می باشد.

ازدواج دیر هنگام پیامدهای بسیاری برای فرد و جامعه دارد که از مهم ترین این پیامدها؛ تزلزل خانواده، کاهش جمعیت، از بین رفتن شور و نشاط جوانی و شادابی دختر و پسر، از دست رفتن فرصت ازدواج خوب به ویژه برای دختران، ایجاد فاصله سنی زیاد با فرزندان و عدم درک متقابل آنها در آینده، ایجاد مشکلات در فرزندان شدن، دچار شدن به وسواس زیاد در انتخاب، برهم خوردن تعادل روان و افسردگی و کاهش توانایی در تمرکز، افزایش اضطراب و نگرانی و گسترش انحرافات اخلاقی می باشد. برای حل چالش ازدواج دیر هنگام باید به راهکارهای اسلام رجوع کرد. اسلام در این زمینه راهکارهایی ارائه داده که بسیار در این زمینه مؤثر هستند. راهکارهایی مثل؛ دعوت به ازدواج، اعتماد کردن به وعده های خدا، دوری از شهوت رانی و نگرستن به ازدواج به عنوان دستور الهی و تقدس قائل شدن برای آن از جمله ی این راهکارها هستند.

منابع و مأخذ

* قرآن کریم، ترجمه: محمد مهدی فولادوند.

۱. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحفالعقول، مترجم صادق حسن زاده، قم، آل علی (علیه السلام)، ۱۳۸۲ ش
۲. امینی، ابراهیم، انتخاب همسر، چاپ دوازدهم، تهران، شرکت چاپ و نشر بین المللی، وابسته به موسسه انتشارات امیرکبیر بهار ۱۳۸۵.
۳. انصاریان، حسین، نظام خانواده در اسلام، چاپ یازدهم، قم، انتشارات ام ابیها، پاییز ۱۳۷۸.
۴. آقا بخشی، علی، فرهنگ علوم سیاسی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، تهران، ۱۳۷۶.
۵. پاک‌نژاد، سیدرضا، ازدواج مکتب انسان‌سازی، چاپ چهارم، یزد، انتشارات مؤسسه فهیمه اشکذر، بی‌تا.
۶. پسندیده، عباس، رضایت از زندگی، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۴.
۷. تشکری، زهرا، زن در نگاه روشن فکران، قم، نشر طه، ۱۳۸۱.
۸. جوادی آملی، عبدالله، ادب قضا در اسلام، قم، مرکز نشر اسراء، ۱۳۹۰.
۹. جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح، ج ۱، بیروت، دارالعلم للملایین.
۱۰. حرالعالمی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۲، تهران، انتشارات مکتبه اسلامی، ۱۳۸۶.
۱۱. حصاری، علی اکبر، تاریخ فرهنگی سیاسی معاصر، چاپ اول، قم، نشر هاجر، ۱۳۸۳.
۱۲. حق‌شناس، سیدجعفر، آسیب‌شناسی خانواده (مجموعه مقالات و گفت‌وگوها)، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات زن و خانواده، چاپ اسراء، چاپ دوم، تابستان ۹۴.
۱۳. دهنوی، حسین، گلبرگ زندگی، چاپ دوم، قم، دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، تابستان ۱۳۹۴.
۱۴. زعفرانچی، لیلا سادات، اشتغال زنان (مجموعه مقالات و گفت‌وگوها)، چاپ دوم، قم، دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، تابستان ۹۴.

۱۵. صادقی اردستانی، احمد، اسلام و مسائل جنسی و زناشویی، چاپ ششم، مؤسسه مطبوعاتی خزر، پاییز ۱۳۷۰.
۱۶. صرفی، محمدتقی، جوانان و گناهان کبیره، چاپ اول، قم، تابستان انتشارات ناصر، ۱۳۸۳.
۱۷. طالبی نیا، سعید، عبرت های آندلس، قم، پژوهش های صدا و سیما، بی تا.
۱۸. عباسی ولدی، محسن، بشقاب های سفره ی پشت بام مان، چاپ دوم، قم، انتشارات جامعه الزهراء (علیها السلام)، ۱۳۹۲.
۱۹. علاسوند، فریبا، زن در اسلام (کلیات و مبانی)، چاپ اول، قم، مرکز نشر هاجر (وابسته به مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران)، تابستان ۱۳۹۵.
۲۰. فرهنگد، مریم، واگردهای فمینیستی در ازدواج، کتاب زنان، چاپ هشتم، بی جا، شماره ی ۳۱، بهار ۱۳۸۵.
۲۱. قائمی، علی، تشکیل خانواده در اسلام، قم، مرکز انتشارات دارالتبلیغ.
۲۲. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲ و ۵، ترجمه سید جواد مصطفوی، چاپ اول، تهران، کتابفروشی علمیه، ۱۳۶۹.
۲۳. گاردنر، ویلیام، جنگ علیه خانواده، ترجمه معصومه محمدی، قم، نشر دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۸۷.
۲۴. گروه معارف اسلامی، الگوی خانواده، چاپ اول، مجتمع آموزشی کارکنان بنیاد جانبازان، اسفند ۱۳۷۱.
۲۵. گروه نویسندگان، فرهنگ شناخت، چاپ اول، قم، انتشارات مؤسسه دارالمعارف با حمایت معاونت پژوهشی و آموزشی سازمان تبلیغات اسلامی، بهار ۱۳۸۷.
۲۶. لطیفی گنبدی، حاج آقا ناصر، ازدواج شایستگان، چاپ اول، قم، دفتر انتشارات انصاری، ۱۳۸۵.
۲۷. مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، ج ۱۰۰ و ۱۰۳، تهران، انتشارات اسلامیه، ۱۳۸۶.

۲۸. محمدی ری شهری، محمد تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، با همکاری پسندیده، عباس مترجم: حمیدرضا شیخی، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۷.
۲۹. مصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۴ و ۱۲، چاپ اول، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۵۹.
۳۰. مکارم شیرازی، ناصر، مشکلات جنسی جوانان، قم، چاپ مدرسه الامام امیرالمؤمنین (علیه السلام)، انتشارات نسل جوان، بی تا.
۳۱. وحیدی، محمد، احکام خانواده، چاپ اول، قم، انتشارات دارالعلم، ۱۳۸۹.
۳۲. هاشمی، سیدمهدی، این گونه باشیم، چاپ اول، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان کرمانشاه معاونت فرهنگی و اجتماعی، پائیز ۱۳۹۳.

مقالات

۱. مجله پیام خانواده، فرهنگی آموزشی، داخلی، شماره سوم، ۱۳۸۴.
۲. ایمانی، محسن، رابطه سن بالا و ازدواج، بی جا، نشریه تربیت، شماره ۱۰۰، ۱۳۷۴.